

Божко С.О.*

ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ПРІОРИТЕТ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ¹

Використовуючи дискурс-аналіз, автор з'ясовує, яким чином протягом 2010 р. формулювались домінуючі ідеї щодо курсу України на членство в Європейському Союзі. Він стверджує, що в цілому європейська інтеграція була широко використовуваною концепцією в українському владному дискурсі і виступала інструментом політичної легітимації та пропаганди. Автор також вважає, що Київ дотримувався прагматичного підходу, ледь відображеного в офіційному дискурсі, і головним чином прагнув отримання окремих економічних переваг від співробітництва з ЄС.

Вступ

Європейську інтеграцію як стратегічну ціль зовнішньої політики України було вперше офіційно задекларовано в Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, прийнятій у 1998 р. [1]. Слід відмітити, що навіть раніше, у схвалених у 1993 р. Верховною Радою України «Основних напрямках зовнішньої політики України» вже було визначено, що «членство в Європейських Співтовариствах» є «перспективною метою української зовнішньої політики» [2]. З тих пір тема європейської інтеграції України залишається однією з головних в її зовнішньополітичному дискурсі. Нинішній Президент України Віктор Янукович, обраний у лютому 2010 р., не змінив традиції і задекларував членство в ЄС як стратегічну ціль для України. Однак за результатами першого року правління нової владної команди її європейська політика мала скромні здобутки. Як і під час перебування при владі попередніх президентів, євроінтеграційний курс України лишився переважно декларацією. Чому знову так? Чи лідер держави і його команда дійсно прагнуть інтегрувати Україну в ЄС, чи можновладці імітують європейську інтеграцію, переслідуючи насправді інші цілі? Чи може дослідження політичного дискурсу стати ключем до розуміння дій української влади?

У даній статті автор досліджує, яким чином формулювались основні ідеї щодо євроінтеграційного курсу України в 2010 р. в українському політичному дискурсі, і на основі аналізу робить припущення щодо реальної ваги цього пріоритету у зовнішній політиці.

Концептуальна база дослідження

Починаючи з 1991 р., дослідники української зовнішньої політики стикаються зі значним викликом. Вони вимушені аналізувати зовнішню політику країни, що тільки-но здобула свою незалежність і внутрішньополітичний контекст якої постійно змінюється. Тому

* Науковий співробітник науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат політичних наук.

¹ Ця стаття є результатом моєї наукової роботи в Центрі російських та євразійських досліджень Упсальського університету (Швеція) протягом 2010-2011 рр. завдяки гранту Шведського інституту.

вивчення зовнішньої політики України було переважно емпіричною процедурою. Головною ціллю був збір інформації про те, що відбулось, і відстеження швидкого розвитку в країні. Тим не менш, на думку автора, не слід припиняти спроб сформулювати теоретичне розуміння емпіричних моделей процесу здійснення зовнішньої політики України, і відійти від описовості до вивчення глибших питань. Таким чином, у цій статті автор намагатиметься розтлумачити, що приховується за політичними деклараціями української влади про європейську інтеграцію і він випробовує дискурс-аналіз як можливий інструмент дослідження української зовнішньополітичної практики.

Внаслідок т.зв. лінгвістичного повороту в соціальній теорії та філософії дискурс-аналіз поступово стає одним з підходів до вивчення зовнішньої політики. Аналіз дискурсу досліджує усну та письмову форми мовної комунікації, що відбувається за нормальних, природних умов. Аналіз дискурсу якнайретельніше досліджує предметно-змістову сторону спілкування, приділяючи більше уваги його соціальній організації, ніж формально-лінгвістичній [3, с. 25]. Дискурс, як зазначає Г. Кресс, «... встановлює набір можливих тверджень про дану сферу, організує і структурує спосіб, у який має розповідатись про певну тему, об'єкт, процес» [4, с. 74]. Крім того, дискурси легітимізують політичні інституції, включаючи державу, а також політику і дії політичних акторів. Дискурси також є системами значень: тобто дійсність соціально конструюється людьми, які присвоюють значення об'єктам матеріального світу [5, с. 225-254].

Однак критики кажуть, що «мова – це не все», «реальний дискурс політиків є прихованим», «події не конструюються соціально, вони спричинюються» і ці заперечення вказують нам на обмеження дискурс-аналізу. Крім того, на істориків, так само як і політологів, багато емпіричних досліджень в області політичного дискурс-аналізу справляють враження своєї незавершеності, в тому сенсі, що висновки з аналізу комунікативної події обмежуються власне структурами дискурсу і не екстраполюються в соціально-політичний вимір. У зв'язку з цим, політичний дискурс-аналіз (принаймні, в тому вигляді, в якому він існує на факультетах лінгвістики та філології) постає перед нами, швидше, як політично-орієнтований дискурс-аналіз [6, с. 164]. Це означає, що плідність дискурс-аналізу, обґрунтованість його висновків негарантовані і дискурсивне тлумачення політичних дій за необхідності має доповнюватись дослідженням факторів, наприклад, структурного і когнітивного рівня.

Хронологічні межі дослідження

Аналіз хронологічно охоплює розгортання дискурсу протягом 2010 р. якщо бути точним з березня 2010 р., коли новий президент вступив у свої повноваження.

Джерельна база

У дослідженні використано як першоджерела інформації, так і вторинний матеріал: офіційні заяви і промови, юридичні і політичні документи, звіти ЗМІ і інтерв'ю, наукові тексти, експертні доповіді і результати опитування громадської думки.

Структура статті

Основний текст статті складається з двох частин. Перша частина присвячена аналізу дискурсу влади щодо європейської інтеграції, в другій частині розглядатиметься альтернативний дискурс. У Висновках автор представляє результати дослідження.

Стан наукової розробки проблеми

Проблема «європейської інтеграції» в українському політичному дискурсі була предметом наукових розвідок невеликої кількості вчених. Найбільш ґрунтовне дослідження

було проведене Г. Яворською і О. Богомолівим і представлене в їхній монографії «Непевний об'єкт бажань. Європа в українському політичному дискурсі» [7]. Використовуючи когнітивно-семантичний аналіз, автори з'ясовують зміст вкорінених політичних метафор, які є притаманними для рефлексій на європейські теми в українських ЗМІ, описують стереотипи в сприйнятті ЄС, деякі з яких були сформовані в радянські часи і демонструють високу стійкість і здатність до регенерації – серед них відношення до Європи і Заходу як підозрілих «зарубіжних країн». Автори підкреслюють, що такі стереотипи можуть впливати на процес прийняття політичних рішень. Е. Мамонтова в своїй статті «Концепція «євроінтеграції» в українському геополітичному дискурсі: символічний аспект» вивчає природу і специфіку символізації як інструменту впливу в міжнародних відносинах, беручи як приклад використання концепції «євроінтеграція» в українському політичному дискурсі [8]. В 2005 р. захищена кандидатська дисертація Я. Приходою на тему «Концепт «Європа» в українській політичній публіцистиці». В своїй роботі авторка представила результати системного аналізу концепту «Європа» в українській філології і журналістикознавстві [9].

Характерні риси українського політичного і медіа дискурсу в пострадянський період досліджували А. Клепиков [10], В. Кулик [11] і К. Серажим [3].

Український політичний дискурс щодо євроінтеграційного курсу України під час президентства В. Януковича ще не став предметом спеціального дослідження. У цій статті автор намагається заповнити цю прогалину.

Владний дискурс

У цій частині статті автор аналізує ключові заяви і висловлювання щодо євроінтеграції, зроблені українським президентом і міністром закордонних справ у 2010 р. На думку автора, вибір тільки двох політичних акторів у царині зовнішньої політики є достатнім для досягнення цілей аналізу, оскільки в поточній політичній ситуації, коли президент контролює уряд і парламент, він має ексклюзивне право на визначення основних напрямів зовнішньої політики України.

Після обрання президентом України в лютому 2010 р. Віктор Янукович здійснив свій перший закордонний візит 1 березня того ж року до Брюсселю, де він зустрівся з керівництвом ЄС. Після переговорів з Президентом Європейської Комісії Хосе Мануелом Баррозо він сказав: «Для України європейська інтеграція є ключовим пріоритетом зовнішньої політики і стратегії імплементації системних соціальних і економічних реформ» [12]. Через декілька місяців, у червні, ця теза була повторена у Посланні Президента України Віктора Януковича до українського народу, а сам ЄС був визначений як один з трьох ключових партнерів України, разом з США і Росією [13, с. 5]. Глава держави також зазначив: «необхідно реалізувати європейський вибір - саме такою я бачу інтегральну національну мету, яка здатна об'єднати моїх співвітчизників» [13, с. 8].

Євроінтеграційний курс був законодавчо затверджений українським парламентом влітку. Відповідно до статті 11.2 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», прийнятого 1 липня 2010 року, однією з основних засад зовнішньої політики є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі» [14]. Крім того, у Законі у декількох місцях зазначається про необхідність реформування декількох сфер внутрішнього життя (напр., системи державної служби, національної безпеки і оборони) відповідно до європейських стандартів.

Обґрунтовуючи раціональність європейського вибору України, Міністр закордонних справ України К. Грищенко в своїй статті в номері українського тижневика «Дзеркало

тижня» від 17 липня 2010 р. патетично зазначив, що «Україна — це європейська держава з європейськими ж історією, традицією та майбутнім. Вона бачить перед собою еталон соціальних стандартів та рівня економічного розвитку Європейського Союзу і прагне досягти його на своєму, українському ґрунті. Оскільки іншого такого еталона в нашому регіоні просто немає, було б дивно, якби Україна ставила перед собою якусь іншу стратегічну ціль, крім євроінтеграції. ... Ми виходимо з того, що Україна як європейська демократія має абсолютне право стати членом ЄС, коли буде до цього готова» [15].

Під час свого візиту до США у вересні глава держави виступив з промовою в Атлантичній Раді США, в якій він зазначив: «Ми виступаємо за надання Україні чіткої перспективи членства [в ЄС] та її закріплення в майбутній Угоді про асоціацію» [16]. У цьому випадку президент висловив вже давню позицію Києва, яка полягає в бажанні української сторони отримати чіткий, зафіксований у документі сигнал від ЄС про можливість членства України в ньому. Брюссель нині відмовляється надати такий сигнал і продовжує в своїх заявах дотримуватися загальної тези про те, що «двері» Союзу залишаються відкритими для всіх європейських країн, які відповідають Копенгагенським критеріям членства. Офіційний Київ не влаштовує таке формулювання, оскільки він не хоче бути в положенні особи, що стукає у "закриті двері".

В інтерв'ю напередодні засідання Генеральної Асамблеї ООН 22 вересня В.Янукович розповів газеті Уолл Стріт Джорнал: «Україна неухильно рухається шляхом європейської інтеграції», і додав: «ми не хочемо нікого образити, коли йдемо цим шляхом» [17]. Другу частину цієї цитати, по всій видимості, слід розуміти як оглядку в бік Росії, а саме прагнення українських лідерів зберегти гарні відносини з останньою і не ущемляти її інтереси в процесі зближення України з ЄС.

Президент розвинув тему європейської інтеграції України під час свого наступного візиту, тепер до Франції. У своїй промові 8 жовтня у Французькому інституті міжнародних відносин (IFRI) Віктор Янукович сказав: «Україна вкрай зацікавлена в успіху європейського проекту. Адже саме європейська ідея стала універсальним об'єднуючим мотивом для українського суспільства. ... Я наполягав і наполягаю: Україна ніколи не відійде ні від політики європейської інтеграції, ні від амбіцій стати членом ЄС» [18]. У виступі він також зазначив: «Специфіка нової України полягає і в тому, що вона чітко усвідомлює: ніхто не пройде замість неї її шлях в Європу. Ніхто, крім самої України, не організує і не профінансує українські реформи. Ніхто не може бути кращим лобістом нашої європейської інтеграції, ніж сама Україна» [18].

На мій погляд, у цій цитаті президента заява про європейську ідею в якості універсального об'єднуючого мотиву для українського суспільства є дещо спірною. Аналіз громадської думки свідчить, що більша частина населення, як і раніше, виступає за зближення з Росією, а не Заходом. Це було зокрема доведено шляхом опитування, проведеного Центром Разумкова в лютому 2011 р.: 40,4% респондентів вважають, що відносини з Росією мають бути пріоритетним для України, в той час як менша частина респондентів, 35,6% опитаних, віддали перевагу співпраці з країнами ЄС [19, с. 54]. Крім того, в українському суспільстві широко поширений євроскептицизм. Європейська ідея, ідея «повернення до Європи» розглядається значною частиною населення як не дуже реалістична, що, принаймні, є дещо абстрактною або віддаленою. Слід також враховувати, що опитування громадської думки, насправді, не відображають свідому і поінформовану підтримку. Суспільна підтримка курсу України до членства в ЄС, по суті, лишається поверховою. Звичайно, до Європи в основному відносяться позитивно, і вона розглядається в якості орієнтира розвитку, але майже не було серйозних дебатів про те, що, насправді,

тягне за собою членство в ЄС, або про потенційні втрати і вигоди від такого вибору. По суті, крім проблеми візового режиму між Україною і ЄС, питання практично не має резонансу у повсякденному житті українських громадян. Тому, напевно, слова президента були прийняттям бажаного за дійсне або він просто хотів представити свою країну у вигідному світлі перед іноземною аудиторією.

Таким чином, вищенаведені заяви показують, що принаймні на декларативному рівні європейська інтеграція є одним з ключових зовнішньополітичних пріоритетів України. У дійсності, наведені слова двох українських ключових політичних фігур протягом останнього року в цілому не відрізняються від висловлювань попередніх президентів України (Л. Кравчука, Л. Кучми і В. Ющенко). Слова про обґрунтування європейського вибору України, твердження про необхідність доповнити зовнішньополітичні зусилля на шляху до членства в ЄС внутрішніми реформами, підкреслення важливості покладатися на себе і виконувати успішно «власне домашнє завдання» нова влада ритуально повторила в 2010 році.

В цілому, концепція європейської інтеграції продовжує широко використовуватись в українському владному дискурсі і відігравати роль «інструмента політичної легітимації та символічного впливу». Популярність цієї концепції пояснюється тим, що вона належить до «гарної мови» сучасного глобалізованого світу; ця мова включає в себе такі поняття, як «демократія», «свобода», «рівність», «права людини», «загальнолюдські цінності», «вибір», «ринкова економіка», «громадянське суспільство» і т.д. Українська влада повинна бути вміло включеною в глобальний контекст і використання «гарного словника» може в цьому допомогти [8, с. 657-658]. Поняття європейської інтеграції користується популярністю не тільки серед українських політиків. Як уже згадувалося, незважаючи на певний євро-скептицизм, велика частина українського суспільства також розглядає ідею європейського вибору України як привабливу і таким чином демонструє попит на підвищення ваги вектору ЄС у зовнішній політиці нової владної команди.

Альтернативний дискурс

Альтернативний дискурс на зовнішньополітичні теми в цілому представлений в українських ЗМІ та публікаціях вчених і експертів, які працюють над питаннями зовнішньої політики. Що стосується проблеми європейської інтеграції України, вона активно обговорюється в періодичній пресі, теле- і радіопрограмах і це пояснюється вищевказаною популярністю європейських тем серед громадськості і політиків. Частота та обсяг новин з питань європейської інтеграції в українських ЗМІ не є постійною величиною. Як правило, вони зростають під час самітів Україна - ЄС і взаємних візитів на високому офіційному рівні. Слід також зазначити, що періодичність трансляції відповідних новин ніколи не є низькою: повідомлення про відносини між Україною та ЄС постійно циркулюють в інформаційному просторі. Крім того, питання європейської інтеграції в цілому і європейського курсу України зокрема є об'єктом постійних досліджень українських експертів та науковців. З 1990-х років щодо даних питань регулярно представляються аналітичні звіти, захищаються дисертації, публікуються монографії та наукові статті. Тема європейської інтеграції України на постійній основі розробляється в державних і неурядових дослідницьких центрах. Можна сміливо стверджувати, що в Україні вже сформований певний пул фахівців зі знаннями різних аспектів функціонування ЄС. Не в останню чергу, альтернативні міркування щодо євроінтеграції України продукуються українською політичною опозицією.

Оцінка і концептуалізація проблеми євроінтеграції України вищезазначеними суб'єктами досить часто відрізняється від позиції українського політичного керівництва. Які

судження й думки з питань європейської інтеграції України були найбільш поширені в альтернативному дискурсі в 2010 році? Перші результати відповідної політики, що реалізувалась новою політичною командою на чолі з президентом Януковичем, а також стан відносин України із західними країнами і ЄС були оцінено в основному негативно.

Наприклад, за словами експерта українського Центру Разумкова В.Чалого «...один рік завищених очікувань ЄС і США, по суті, підійшов до кінця. Очікування не виправдалися. І не тільки, що стосується розвитку демократичних процесів, але й щодо економіки. Західні інвестори не отримали від нової влади того, що вони очікували, зокрема, лібералізації регуляторних засобів, надійного захисту власності, привабливих умови для інвестицій і так далі. Наступає протверезіння» [20].

Оскільки забезпечення політичних і економічних свобод є однією з умов, яким повинна відповідати кожна країна-кандидат на шляху до членства в ЄС, вищеописана ситуація може тільки негативно впливати на перспективи членства України в ЄС. Аналітики В.Грановський та В.Нанівська з Міжнародного центру перспективних досліджень (м. Київ) окреслили стан справ наступними словами: «Зобов'язання України щодо європейської інтеграції залишаються виключно на папері. Розрив між нескінченними звітами і віртуальною реальністю співпраці стає все більшою і більшою. ... З часів Леоніда Кучми, Україні, як правило, має подвійну форму євроінтеграції: декларативну на папері і реальну» [21, с. 5, 9].

Вищевказані автори також писали про «поточну модель симулятивної європейської інтеграції, імітацію» і «безглуздий процес виконання програм допомоги, які ніяк не можуть досягти своїх декларованих цілей» [21, с. 15].

Політика європейської інтеграції української влади піддавалась критиці в дослідженні вченої з Дипломатичної академії України О.Шаповалової. Експерт вказувала на обмежений і утилітарний характер цієї політики.

Для України, як і для інших держав Східної Європи, відносини з ЄС виступають в першу чергу засобом утвердження власної європейської ідентичності, тому їй притаманне переважно геополітичне сприйняття євро інтеграційних процесів, а самостійна цінність інтеграції поза статусними і політичними міркуваннями українському політикуму не надто властива. Для політичної еліти України, як і інших країн Східної Європи, «європейський вибір» означає скоріше згоду на приєднання до західної спільноти, ніж зобов'язання впорядкувати власну систему управління [22, с. 8].

Дослідник з Інституту політичних, етичних і національних досліджень (Київ) О.Дергачов також відмічав специфічну вузькість політики України щодо ЄС. Аналізуючи європейський вектор політики української влади з 1990-х років і по теперішній час він стверджував:

«Для чинної української влади проголошення європейського вибору, безумовно, було свідомим кроком. Але це було не варіантом виразу внутрішніх устремлінь чи артикуляції національних інтересів. Він став одним з інструментів утвердження і здійснення самої влади, її багатофункціональним стабілізатором. Він давав можливість самовизначення, формальної самоідентифікації, презентації привабливої політичної програми. У ширшому вимірі цей вибір, з урахуванням його популярності, претендує стати заміником, або суттєвою складовою нової національної ідеї. Європейський вибір, залишаючись декларацією, відразу почав працювати на владу і не накладав надто важких, принаймні чітких обов'язків. Він був і залишається важливим атрибутом ведення публічної політики, яка, у багатьох, у тому числі, у більшості ключових моментів не збігається з фактичними пріоритетами і спрямованістю практичних дій влади. Зазначена різниця між публічним і фак-

тичним була постійно присутня у політико-дипломатичній діяльності Києва» [23, с. 240-241].

Автор розвинув свою думку і дав на додаток деякі узагальнені оцінки:

«Україна протягом багатьох років фактично здійснювала політику просування до Європи як суто державний і, до того ж переважно політико-дипломатичний проект. Ця політика і зараз залишається розгорнутою назовні, а в середині країни використовується переважно як пропагандистський мотив, який, до того ж мало впливає на успадковані з радянських часів антизахідницькі настрої» [23, с. 241].

Теза про об'єктивну неготовність України до членства в ЄС і її безнадійну відсталість була досить поширеною в українському політичному дискурсі, як домінантному, так і альтернативному. В останньому ця теза використовувалася частіше, у владному вона мала маніпулятивний підтекст. Український журналістка Ольга Вох писала наступне в цьому зв'язку:

«У всіх регіонах України більшість населення щиро вірить, що «такі бідні ми в Євросоюзі не потрібні» і «перш ніж думати про вступ до ЄС, треба досягти європейського рівня життя». Цю ж думку періодично озвучує переможець останніх виборів Віктор Янукович: кандидувати до ЄС можна, тільки забезпечивши «європейські стандарти життя» всім громадянам України». Іншими словами, в домінантному українському дискурсі Євросоюз постає як «клуб для багатих», де Україна «автоматично» матиме своє місце, щойно ми досягнемо певного рівня ВВП. Матеріальна «бідність» України дозволяє політикам пояснювати нікчемність наших результатів у царині євроінтеграції» [24].

Слід також зазначити, що коли в альтернативному дискурсі використовувались заяви про неготовність України до вступу в ЄС, малось на увазі не тільки її невідповідність Копенгагенським критеріям членства, але також і невідповідність у результаті незавершеного процесу націотворення. Наприклад, відомий український філолог і громадський інтелектуал Микола Жулинський стверджував: «Україна не готова до вступу в ЄС, бо ми ще не єдині, не національні і не консолідовані. Ця консолідація можлива лише на основі базових цінностей. Самі ці цінності формують єдиний національний організм, культурний організм, здатний до саморозвитку, здатний до діалогу з іншими країнами й націями» [25].

Ще однією особливістю альтернативного дискурсу була маргінальність ідеї про власний шлях розвитку України і її опори на власні сили. Справа в тому, що експертне співтовариство і політична опозиція, які формували альтернативний дискурс, не вважали концепцію опори на власні сили як перспективну, припускаючи, що ослаблена Україна не має достатньо сил і ресурсів для відновлення своєї економіки. Між тим, згідно з опитуванням, проведеним в 2008 році, близько 20% респондентів підтримували таку ідею. Але її відносна популярність багато в чому пояснювалась розчаруванням у міжнародній діяльності держави в європейському напрямку [23, с. 72].

Євроінтеграційний дискурс політичної опозиції в Україні характеризувався як єдністю поглядів, так і їх розходженням. Не в останню чергу завдяки популярності концепції «євроінтеграції», її потенціалу символічного впливу всі найбільші політичні партії в опозиції за винятком однієї заявляли про підтримку членства України в ЄС. Виключенням була радикальна ліва партія "Прогресивна соціалістична партія України", яка виступала проти "втягування країни в ЄС" [26]. Крім того, ще одним прикладом розбіжності була позиція Комуністичної партії України (будучи членом правлячої коаліції вона тим не менш виступала проти політики уряду, але в основному на рівні риторики), яка відстоювала ідею руху до Європи разом з іншими слов'янськими державами колишнього СРСР, в

першу чергу з Росією, і підкреслювала необхідність зміцнення власного економічного потенціалу, щоб бути в змозі вести діалог із Європою в якості рівноправного партнера, а не прохача [27]. Озирання в бік Росії було характерно і для найбільшої опозиційної групи партій "Блоку Юлії Тимошенко". Це пояснювалося її прагненням залучити якомога більше проросійського електорату у східній частині України і в деякій мірі в центральній [28]. Спираючись головним чином на підтримку проєвропейських виборців в Західній Україні більшість інших опозиційних партій, наприклад, "Народний Союз Наша Україна" [29] не використовували таке застереження в своїх заявах. Проєвропейські опозиційні партії, як правило, критикували українську владу за імітаційний характер її євроінтеграційної політики [30]. Нарешті, обмежуючи себе загальними програмними заявами, опозиційні партії ще не представили власних концепцій або стратегій євроінтеграції України і ще не зніціювали серйозного публічного обговорення можливих витрат і вигод від вступу України в ЄС. Це стосується і правлячих партій. Головним чином, це пов'язано з тим, що пріоритети зовнішньої політики продовжують залишатися номінальною частиною їхніх програм та реальних стратегій, і самі партії ще не досить розвинені як політичні інститути.

Висновок

У даній статі автор ставив собі за мету дослідити, яким чином формулювались основні ідеї щодо євроінтеграційного курсу України в 2010 р. в українському політичному дискурсі.

Аналіз українського владного дискурсу практично не допоміг зрозуміти реальний зміст і вагу євроінтеграційного пріоритету зовнішньої політики України і мотиви ключових осіб, що приймають рішення. Як мінімум, дослідження має бути доповнене вивченням альтернативних дискурсів - що і зробив автор. Останній тип дискурсу досить добре висвітлив стан справ в українській євроінтеграційній політиці за період 2010 року.

Загалом, європейська інтеграція була широко використовуваною концепцією в українському офіційному дискурсі і грала роль інструменту політичного легітимації і пропаганди. Європейський вибір обґрунтовувався головним чином приналежністю України до європейської цивілізації і привабливістю європейської соціально-економічної моделі. На рівні владної риторики євроінтеграція лишалась одним з основних - якщо не основним - пріоритетом української зовнішньої політики, проте практика та альтернативні дискурси свідчили про дещо інше. Як влучно зазначив Джеймс Шерр з Королівського інституту міжнародних відносин (Лондон, Велика Британія),

«говорячи про пріоритетність для України європейської інтеграції, президент має на увазі насамперед пріоритетність доступу до європейського ринку і фінансування з боку Європи та МВФ. Коли ж він заявляє про перспективи вступу України в ЄС, то найбільшу підтримку має від тих, хто розуміє, що насправді президент говорить зовсім не те, що думає» [31].

Іншими словами, Віктор Янукович і його команда дотримувались прагматичного підходу і намагались в основному отримувати окремі економічні вигоди від співробітництва з ЄС у вигляді торгових преференцій, кредитів та інвестицій, в той час як виконання Копенгагенських критеріїв (зокрема, їх політичної частини) і членство в Союзі не було повноцінною метою зовнішньої і внутрішньої політики. Це означає, що Європа залишалась половинчастим вибором для правлячої української політичної еліти.

Література

1. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу // Урядовий кур'єр. - 18.06.1998.

2. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» // Відомості Верховної Ради. – 1993, № 37, ст. 379.
3. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики): моногр. / . - К.: Видавець Паливода А.В., 2010. - 351 с.
4. Hodge R. and Kress G. Social Semiotics. - Cambridge: Polity, 1988.
5. Milliken, J. The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods // European Journal of International Relations 5 (2), pp. 225-254.
6. Хмельцов А.И. Когда «они» говорят о «нас»: политический дискурс-анализ и семиотика внешней политики в междисциплинарной перспективе // Сборник научных трудов "Актуальные проблемы теории коммуникации". СПб. – Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 159-171.
7. Богомоллов О., Яворська Г. Непевний об'єкт бажань. Європа в українському політичному дискурсі. – К.: Вид-во Дмитра Бураго, 2010. – 123 с.
8. Мамонтова Е. Концепція «євроінтеграції» в українському геополітичному дискурсі: символічний аспект // Вісник Одеського національного університету. Серія «Соціально-гуманітарні науки», вип. 13. – 2009. – С. 654-658.
9. Прихода Я. Концепт «Європа» в українській політичній публіцистиці: когнітивно-лінгвістичні аспекти : Дис... канд. філол. наук: 10.01.08 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л., 2004. — 187 арк.
10. Клепиков А. Домінування сакрального типу політичного дискурсу // Політологія посткомунізму: політичний аналіз посткомуністичних суспільств. – К.: Політична думка, 2005.
11. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. – Київ: Критика, 2010. – 656 с.
12. Віктор Янукович: Для України європейська інтеграція – ключовий пріоритет зовнішньої політики, а також стратегія здійснення системних соціально-економічних реформ. 01.03.2010. Прес-служба Президента України Віктора Януковича. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/16625.html>.
13. Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу (з Експертною доповіддю НІСД «Україна ХХІ століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації») / укладач А.В. Єрмолаєв. – К.: НІСД, 2010. – с. 5.
14. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17&p=1291993324358262>.
15. Грищенко К. Поза межами шахівниці: прагматичний порядок денний української зовнішньої політики // Дзеркало тижня. – 17.07.2010. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/1000/1600/70086/>.
16. Виступ Президента України Віктора Януковича перед представниками Атлантичної Ради США. Прес-служба Президента України Віктора Януковича. 23 вересня 2010 р. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/18242.html>.
17. Fairclough, G. and Freedman, A.M. 'Kiev Leader Seeks to Join EU' // The Wall Street Journal, 23 September 2010. Режим доступу: <http://online.wsj.com/article/SB4000142405.html>.
18. Виступ Президента України Віктора Януковича на зустрічі з представниками політичних та наукових кіл Франції у Французькому інституті міжнародних відносин. 08 жовтня 2010р. Прес-служба Президента України Віктора Януковича. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/18420.html/>.

19. Ukraine's Foreign Policy – 2010: Public Opinion // National Security and Defence. - № 3, 2011. – P. 54.
20. Чалий В. Україна і світ. Рік 2010 // Українська правда. – 30 грудня 2010 р. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/12/30/5721542/>.
21. Granovsky, V. and Nanivska, V. 'Eurointegration Resets' // Inside Ukraine. - # 11, 2010. - Kiev: International Center for Policy Studies, 2010. – 21 p.
22. Шаповалова О. Європейський Союз – Україна: межі нормативної сили // Відносини Україна-ЄС: в умовах сучасних викликів. – К.: Фонд ім. Фрідріха Еберта: Представництво в Україні. 2010. - С. 4-9.
23. Дергачов О. Партнерський потенціал України: становлення і реалізація. – К.: СПЕД ім. Кураса, 2009. – 496 с.
24. Вох О. Про бомжів і брехунів, або Навіщо українським політикам Євросоюз // Журнал ІМХО. – 6 сентября 2010 г. – Режим доступу: <http://imxo.mx/news/pro-bomzhiv-i-brekhuniv-abo-navishho-ukra%D1%97nskim-politikam-yevrosoyuz/>.
25. Жулинський М. Ми ще не є політичною нацією й не готові до Євросоюзу // Радіо Свобода. – 7 грудня 2010 р. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2241571.html>.
26. Предвыборная программа Прогрессивной социалистической партии Украины (2007 г.). – Режим доступу: <http://vitrenko.at.ua/publ/32-1-0-57>.
27. Обращение внеочередного ХLI съезда Коммунистической партии Украины к избирателям (3 марта 2007 г.). – Режим доступу: <http://www.kpu.ua/obratschenie-vneocherednogo-xli-sezda-kommunisticheskoy-partii-ukraini-k-izbirateljam/>.
28. Збудувати Європу в Україні та вступити до Євросоюзу – програма Юлії Тимошенко (31 жовтня 2009 р.). – Режим доступу: <http://www.byut.com.ua/news/139.html>.
29. Програма Народного Союзу Наша Україна «Нова доба. Партія європейського типу». – Режим доступу: <http://www.razom.org.ua/documents/443/>.
30. Юлія Тимошенко: Янукович імітує європейський вибір (24 березня 2011 р.). – Режим доступу: http://www.tymoshenko.ua/uk/article/yulia_tymoshenko_brussel_1.
31. Шерр Д. Епоха скромних очікувань // Дзеркало тижня. – 27 листопада 2010 р. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/articles/61567>.